

**NIEKTÓRE KWESTIE PROBLEMOWE
PRZEPROWADZENIA AKCJI PODCZAS REALIZACJI
POSTĘPOWANIA ŚLEDZCZEGO**

W artykule przedstawione zostały podstawowe elementy dokumentujące otrzymane informacje o przestępstwie w toku postępowania śledczego.

Słowa kluczowe: priorytetowe działania śledcze, informacje operacyjne, przestępstwo, dokumentacja, wykrywanie.

**SOME PROBLEM QUESTIONS OF REALIZATION OF
EVENTS DURING REALIZATION OF OPERATIVELY-
SEARCH PRODUCTION**

In article the basic blocks documenting information received about crime in the course of operational- investigative proceedings.

Key words: primary operational- search measures, operational information, crime documentation detection.

A. Matwijenko
doktorant katedry
techniki specjalistycznej
oraz
dokumentacji dochodzeń
Narodowej
Akademii Spraw
Wewnętrznych
m. Kijów,
Ukraina

150

**ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗАХОДІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

У статті розглянуто основні блоки документування отриманої інформації про вчинений злочин під час здійснення оперативно-розшукового провадження.

Ключові слова: першочергові оперативно-розшукові заходи, оперативна інформація, злочин, документування, виявлення.

Актуальність теми. Документування являє собою цілеспрямовану діяльність відповідних органів з проведення оперативно-розшукових заходів, у тому числі із застосуванням технічних засобів, з виявлення та фіксації протиправної діяльності окремих осіб або груп з метою використання отриманих матеріалів як доказів у кримінальному провадженні після їх перевірки, відповідно до вимог кримінально-процесуального законодавства. Відповідно до змісту терміна «документування», наведеного в тлумачних словниках, результатом документування є поява нових документів, що свідчать про протиправні діяння розроблюваних осіб [2, С. 78].

Мета статті полягає у визначенні проблемних питань проведення заходів під час здійснення оперативно-розшукового провадження.

Окремі теоретико-прикладні аспекти проведення оперативно-розшукових заходів органами внутрішніх справ, досліджено у працях В. М. Аتماжитова, Г. М. Бірюкова, О. С. Вандишева, В. І. Грачова, Д. В. Гребельського, О. Ф. Долженкова, А. В. Єфремова, В. Г. Камиша, І. П. Козаченка, Я. Ю. Кондратьєва, В. В. Матвійчука, Д. Й. Никифорчука, С. С. Овчинського, В. О. Сілюкова, О. П. Снігерьова, В. Л. Регульського, С. С. Чернявського. Проте дане питання не розглядалось щодо проведення таких заходів під час здійснення

оперативно-розшукового провадження, після прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України

Основний зміст. Так, подія злочину і винність особи встановлюються шляхом доказування, тобто збору, перевірки й оцінювання доказів органами дізнання, слідства і судом. Доказами можуть бути будь-які фактичні дані, на основі яких відповідно до чинного законодавства зазначені органи встановлюють наявність або відсутність злочину, винність особи та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Так, традиційно виокремлено два елементи документування [4, С. 238]:

1. Виявлення фактичних даних.

2. Забезпечення можливості їх використання при розслідуванні.

Для *першого елемента* характерне отримання інформації та її перевірка. Виявлення фактичних даних – це сукупність оперативно-розшукових дій, які забезпечують отримання відомостей, які підтверджують злочинні діяння розроблюваних осіб. Це такі фактичні дані:

- про подію злочину (час, місце, спосіб);
- про причетність розроблюваного до підготовки або вчинення злочину;
- про обставини, які сприяли вчиненню злочину;
- коло осіб, причетних до його вчинення;
- місцезнаходження документів, предметів, цінностей, отриманих злочинним шляхом;
- обставини, що характеризують особу, пом'якшуючі, обтяжуючі обставини.

Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [3, С. 84]. Фактичні дані, що є доказами, встановлюються: показаннями свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, висновком експерта, речовими доказами, протоколами слідчих і судових дій, протоколами з відповідними додатками, складеними уповноваженими органами за результатами оперативно-розшукових заходів, та іншими документами. Матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність"[7], за умови відповідності вимогам цієї статті, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази [3, С. 99].

Виявлені фактичні дані, під час здійснення оперативно-розшукового провадження, потребують обов'язкової перевірки. Це дозволить зібрати беззаперечні докази та об'єктивно провести перевірку або оперативну розробку, не допустить безпідставного відкриття кримінального провадження і в той же час не дасть злочинцю можливості уникнути відповідальності.

Другий елемент документування – забезпечення можливості використання фактичних даних при розслідуванні. Якщо виявлені негласним шляхом предмети і документи, тобто майбутні докази, можуть бути знищені, то їх необхідно зберегти до моменту реалізації матеріалів перевірки.

Таким чином, виявлення ознак злочинів під час здійснення оперативно-розшукового провадження – це тільки початковий етап оперативної роботи, оскільки перед оперативними підрозділами поставлено ряд завдань, які не можуть бути виконані тільки в межах отримання оперативної інформації.

При проведенні заходів під час здійснення оперативно-розшукового провадження, значна кількість оперативно-розшукової інформації отримується під час огляду місця події. Ця слідча дія особливо значима коли особа злочинця невідома. За результатами огляду

місця події можна з'ясувати обставини події, яка мала місце, і на цій основі уявити механізм злочину, його спосіб, а в остаточному підсумку — встановити особу злочинця.

Участь оперативних працівників у проведенні огляду місця події при вчиненні злочину є важливою ще й тому, що нерідко особи, які вчинили злочин, повертаються на місце події. Відомо чимало прикладів, коли злочинець з'являвся на місці злочину при проведенні там слідчого огляду, перебував у юрбі цікавих, спостерігаючи за діями слідчих і оперативних працівників. З одноманітної маси осіб його можуть виділити: явна зацікавленість в тому, що відбувається, „палаючий погляд”, неадекватна, зайва динамічна поведінка.

Так, при зіставленні фотографій місця події й даних, які містилися в протоколі огляду, оперативний працівник та слідчий виявив, що при огляді місця події не був описаний молоток, відображений на одному знімку. Коли перевірили всіх осіб, які перебували на місці злочину, то з'ясувалося, що серед понятих виявилася те сама людина, яка вчинила злочин. Скориставшись тим, що при проведенні огляду його запросили в якості понятого, він сховав під одягом і виніс з місця події знаряддя злочину [1, С. 21].

Використання інформації, якою володіє оперативний працівник і слідчий, означає, зокрема, можливість її зіставлення з реальною обстановкою при майбутньому огляді місця події. Зіставляти все з усім надзвичайно важко й малопродуктивно, тому можна рекомендувати згрупувати наявну інформацію по блоках, що дозволить більш цілеспрямовано використовувати цю інформацію.

У якості основних блоків можна виділити такі: а) характер місця вчинення злочину; б) сліди перебування злочинця на місці події; в) спосіб (механізм) вчинення злочину й знаряддя (зброя) злочину; г) відомості, які характеризують потерпілих, встановлені при огляді місць подій; д) мотиви вчинення злочину, про які можна судити за результатами оглядів місць подій.

Спробуємо розкрити зміст цих блоків більш детально.

Так, характеризуючи місце вчинення злочину, необхідно з'ясувати, оцінити й зафіксувати такі обставини, як: далекість від населених пунктів, житлових будинків, інших приміщень, де можуть перебувати люди; відстань від доріг, стежок; ізолюваність конкретного місця; наскільки добре або погано воно проглядається з боку; чи має воно прикриття, наприклад у вигляді огорожі або кущів. Схожість місць вчинення злочину може виявитися непрямим підтвердженням того, що злочин вчинений тією самою особою.

Вивчення місць, які вибирає злочинець для вчинення злочинів, сприяє організації засідок у місцях ймовірної появи злочинця.

Особливу увагу слід приділяти шляху, по якому могли прийти на місце події злочинці і потерпіла особа, і шляхи, по яким із цього місця зник злочинець. Тут потрібно спробувати виявити сліди взуття (ніг) злочинця й потерпілого. Важливо з'ясувати, чи збігаються виявлені ознаки з тими, що були відомі раніше.

Слід проявляти особливу увагу до розташованих поблизу від місць вчинення злочину будинкам, населеним пунктам, вокзалам, пристаням, аеропортам, школам, торговим центрам, звідки могли прийти до місця злочину підозрювані або потерпілі особи. У зіставленні з об'єктами в ряді випадків можна одержати важливу інформацію для розкриття злочину.

При огляді місця події, в процесі здійснення оперативно-розшукового провадження, повинні бути вжиті заходи до виявлення й фіксації *слідів перебування злочинців на місці події*. Це можуть бути: окремі сліди взуття (ніг); доріжка слідів ніг і її напрям; сліди відправлення природних потреб; супутні сліди (сліди милиць, собаки); сліди трапези, склянки, чарки, фужери, на яких можуть бути відбитки пальців; залишки їжі, на яких

можуть залишитися сліди зубів; виділення у вигляді крові, слини, поту, сперми, носового слизу; речі й документи, загублені передбачуваним злочинцем.

Третім блоком є *інформація про спосіб вчинення злочину*. Як відомо кожний злочин індивідуальний за часом, місцем, умовам і іншим обставинам. І разом з тим узагальнення розслідування серії вчинення організованими злочинними групами злочинів досить наочно демонструє той факт, що злочинці в переважній більшості користуються обмеженим числом способів вчинення своїх злочинних намірів. Звичайно, в силу різних обставин злочинці часом змінюють способи вчинення злочинів й це, безумовно необхідно враховувати під час здійснення оперативно-розшукового провадження. Проте схожість злочинного почерку являє собою важливий доказ у справі.

Аналізуючи отримані при попередніх оглядах відомості про особу потерпілих, слід звертати увагу на такі обставини, як: стать, вік, статура, місце роботи (навчання).

Описані блоки інформації, якими володіють оперативні працівники, можуть бути використані й у якості програми участі у майбутньому огляді, тому що вони вказують на основні моменти, на які необхідно звернути увагу при участі в проведенні аналізованої слідчої дії.

Таким чином, аналізуючи положення, викладені у даній статті, можна сформулювати проблемні питання заходів під час здійснення оперативно-розшукового провадження, а саме:

1. Відсутність належного оперативного перекриття, як наслідок, втрата часу на виявлення предметів речей та документів, які можуть бути доказами в кримінальному провадженні, а також кола підозрюваних осіб, які підлягають перевірці.

2. Недостатня професійна підготовка працівників оперативних підрозділів, насамперед пов'язана з процесуальними особливостями у фіксації злочинних дій осіб.

3. Брак досвіду використання матеріалів ОРД, при проведенні оперативно-розшукових заходів.

Розглядаючи шляхи поліпшення роботи при проведенні заходів, під час здійснення оперативно-розшукового провадження, не можна не згадати про необхідності підвищення якості самих перевірок підозрюваних осіб, як оперативним, так і слідчим шляхом. Як показало вивчення оперативно-слідчої практики, методика перевірки алібі через значну кількість підозрюваних зводиться часом до відібрання пояснень і проведенню бесід з ними. Місцезнаходження особи, яка цікавить слідство, у момент вчинення злочину; факти, які характеризують її і інші питання з'ясовувалися при бесідах з родичкою, знайомими запідозрених осіб, а іноді й із самими підозрюваними зайво прямолінійно.

Організація роботи під час здійснення оперативно-розшукового провадження здійснюється методом виключення, що передбачає розробку соціально-психологічного портрета злочинців й складання спеціального запитальника, з використанням якого будуть виявлятися особи, що відповідають заданому «типажу». Ці документи у вигляді орієнтувань направляються в кожен оперативно-розшукову групу, а також усім працівникам, які беруть участь у розслідуванні злочинів.

Зазначені проблемні питання, щодо проведення заходів, під час здійснення оперативно-розшукового провадження, можуть бути розв'язані у такий спосіб:

1. Відсутність оперативної інформації про злочинну діяльність осіб вирішується встановленням контакту з особами, які можуть володіти інформацією про таку діяльність.

2. Подолати другу проблему можна насамперед підвищенням професійного рівня оперативних працівників при проведенні оперативно-розшукових заходів та слідчих дій, набуттям досвіду у використанні оперативно-технічних засобів при документуванні ознак

вчиненого злочину, вивченням позитивного досвіду по напрямкам діяльності оперативних підрозділів.

Література:

1. Біленчук П. Д. Процесуальні та криміналістичні проблеми дослідження обвинувачуваного : монограф. / Петро Дмитрович Біленчук. — К. : Атіка, 1999. — 351 с.
2. Власов В.А. Советский государственный аппарат [Текст] / В.А. Власов – М.: Госюриздат, 1959. — 374 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України (відповідає офіційному текстові). – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 254 с.
4. Оперативно-розшукова діяльність [Текст]: навч. посіб. / Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа, Д.Й. Никифорчук [та ін.] ; За ред. проф. О.М. Джужи. — К.: Правова єдність, 2009. — 310 с.
5. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ [Текст] : підручник/ Під заг.ред. Л.В.Бородича [Авт.кол.: Е.О.Дідоренко, І.П.Козаченко, Я.Ю.Кондратьєв та інш.]. – Луганськ: Ред.-вид. відділ. Луганський інститут ВС, 1999.-Т.1. – 390с.
6. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ [Текст]: підруч. / В.М. Плішкін ; за ред. Ю.Ф. Кравченка: НАВСУ. — К., 1999. — 694 с.
7. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

SOME PROBLEM QUESTIONS OF REALIZATION OF EVENTS DURING REALIZATION OF OPERATIVELY-SEARCH PRODUCTION

154

MATVIENKO A.

The urgency. Documentation is a purposeful activity relevant authorities to conduct search operations, including with the use of technical means of identifying and fixing the illegal activities of individuals or groups for the purpose of using the material as evidence in criminal proceedings after verification in accordance with the requirements of the criminal -processual.

Within the meaning of the term "documentation" set out in the explanatory dictionary, documenting the result is the appearance of new documents proving the wrongful acts of persons developed [2, p 78].

Aim of this article is to identify problematic issues in the event of operational-investigative proceedings.

Some theoretical and applied aspects of search operations by law enforcement agencies investigated in the works of V.M. Atmazhytov, G. Biryukov, A. Vandysh, V. Grachev, D. Hrebelskyi, A. F. Dolzhenkov, A.V. Efremov, V.G.Kamysh, I.P. Kozachenko, Y. Kondratiev, V. Matviychuk, D. J. Nykyforchuk, S.S. Ovchynskyi, V.A. Silyukov, O.P. Sniherov, V.L. Rehulskyi, S.S. Chernavskyi.

However, this issue is not considered to hold such events in the course of operational-investigative proceedings, after the adoption of the new Criminal Procedural Code of Ukraine

The main content. Yes, the offense and the guilt of persons established by proof that the collection, verification and assessment of the evidence the inquiry, investigation and trial.

Evidence may be any evidence on which according to the current legislation these authorities establish the presence or absence of crime, guilt persons and other circumstances relevant to the proper resolution of the case.

Thus, traditionally singled out two elements of documentation [4, p 238]:

1 Identify evidence.

2 Ensuring the possibility of their use in the investigation.

For the first element characteristic information and its verification. Identification evidence a set of operational search actions that ensure obtaining information supporting criminal acts developed people.

These are the actual data:

- Of a crime (time, place, method);
- The involvement of developed in the preparation or commission of the offense;
- The circumstances that contributed to the commission of a crime;
- The circle of people involved in its commission;
- The location of documents, objects, values of crime;
- Circumstances that characterize a person, mitigating, aggravating circumstances.

Evidence in criminal proceedings is the actual data obtained in the manner prescribed by this Code for which the investigator, prosecutor, investigating judge and the court determines whether or not the facts and circumstances relevant to the criminal proceedings and subject to proof [3, p 84].

There is evidence set: the testimony of a witness, victim, suspect, accused, expert opinion, physical evidence, records of investigative and judicial actions, protocols with relevant applications composed competent authorities on the results of search operations, and other documents. Materials, which recorded evidence of wrongful acts of individuals and groups collected operational units in compliance with the Law of Ukraine "On operative-search activity" [7], subject to compliance with the requirements of this article are documents and can be used in criminal proceedings as evidence [3, p 99]

Discovered evidence, when making operational and investigative proceedings, require mandatory inspections. This will collect indisputable evidence and objectively conduct an audit or operational development, will not allow arbitrary opening of criminal proceedings and at the same time will give way to avoid criminal liability.

The second element documentation is enabling the using of evidence in the investigation. If discovered by secret items and documents that future evidence may be destroyed, they must be saved until the implementation of materials testing.

Thus, signs of crimes in the course of operational-investigative proceedings - it is only the initial stage operational since before operational units delivered a number of tasks that can be performed only within the latest information.

In conducting activities in the implementation of operative-investigative proceedings, a significant amount of operational information obtained during the inspection of the scene.

This investigative action is particularly significant when the offender is unknown. Following the review, the scene can find out the circumstances of an event that took place, and on this basis to imagine mechanisms offense his way, and finally - to identify the perpetrator.

Participation operatives to conduct inspection of the scene in the crime is also important because often the person who committed the crime, returned to the scene.

There are many examples where the offender was seen at the crime scene investigator during the inspection there, in the crowd was interesting watching the actions of investigators and operatives.

With monotonous mass of people it can be distinguished: a clear interest in what is happening, "burning eyes" inadequate, excessive dynamic behavior.

Thus, when comparing the photographs of the scene and the data are contained in the record review, an operational officer and investigator found that during the inspection of the scene was not described hammer shown on one picture.

When checked all of those who were at the crime scene, it became clear that among the witnesses was that the man who committed the crime. Using the fact that in a review he was invited as a witness, he hid under clothing and carried from the scene of the crime guns [1, C. 21].

Use of the information available to operatives and investigative means, in particular, the possibility of comparison with the real situation in the future inspection of the scene.

Compare it with all the extremely difficult and inefficient, so we can recommend to bring together available information on blocks that allow more targeted use this information.

As basic blocks are the following: a) the nature of the place of the offense; b) traces of the offender at the scene; c) mean (mechanism) the crime and guns (weapons) crime; d) data for the victims, set in the place where; d) the motives of the crime, which can be judged by the results of inspection of the scene.

Try to reveal the contents of these blocks in more detail. Thus, describing the crime scene, you must find, evaluate and fix the following factors as: remoteness from settlements, houses and other buildings where people may be; distance from roads, trails, isolation of a particular place; how good or bad it is viewed from the side; does it cover, such as fences or bushes.

The similarity of the scene of crime can be an indirect confirmation that the offense committed by the same person.

The study places the offender chooses to commit crimes, assists in organizing ambushes in places likely emergence of the offender.

Particular attention should be paid to the way in which they were able to arrive on the scene, the perpetrators and the victim, and the ways in which this place has disappeared from the offender. You should try to detect traces of shoes (feet) offender and the victim.

It is important to determine whether the same signs of those that were known before. Care should be special attention to located near the scene of the crime houses, settlements, stations, wharves, airports, schools, shopping centers, where could come to the crime scene or the suspected victim. In comparison with objects in some cases you can get important information to solve the crime.

On examination of the scene, in the course of operative-investigative proceedings shall be taken to identify and fix traces of the criminals at the scene.

It can be: individual traces shoes (feet); footprints and track its direction; traces of natural needs; related traces (traces crutches, dogs); traces meal, cups, glasses, wine glasses, which can be fingerprinted; food debris, which may be left teeth marks; allocation as blood, saliva, sweat, semen, nasal mucus; things and documents lost the alleged offender.

The third block is the information about how to commit a crime. As you know, each individual crime by time, place, conditions and other circumstances.

And yet generalizations investigation series organized criminal groups committing crimes amply demonstrates the fact that the vast majority of criminals use a limited number of ways to commit their criminal intentions.

Of course, due to various circumstances sometimes change the way criminals commit crimes and it certainly should be considered when making operational-investigative proceedings. However, the similarity criminal handwriting is an important evidence in the case.

Analyzing obtained in previous reviews information about the identity of the victim, should pay attention to the following factors as gender, age, physique, place of work (study).

Described blocks of information held by operational staff, and can be used as a program in the coming review, because they indicate the main points that need to consider when participating in the conduct of investigative actions analyzed.

Thus, analyzing the provisions laid down in this article, we can formulate the problem issues in the implementation of measures operational-investigative proceedings, namely:

- 1 Lack of proper operational overlap, consequently, loss of time to identify objects things and documents that may be evidence in criminal proceedings, and the range of suspects to be checked.
- 2 Inadequate training of employees in the units, primarily associated with procedural features in fixing the criminal actions of individuals.
- 3 Lack of experience with investigative materials, during search operations.

Looking at ways to improve the work carried out at measures in the implementation of operative-investigative proceedings, not to mention the need to improve the quality of the inspections suspects as operational and investigative way.

As shown by the study of investigative practices, methods of checking an alibi because a significant number of suspects comes time to taking explanations and interviews with them. Location individuals who are interested in the investigation, at the time of the offense; facts that characterize it and other questions to ascertain an interview with a relative, friends suspected persons, and sometimes with the same suspects too straightforward.

Organization of work in the course of operational-investigative proceedings carried out by process of elimination, which involves the development of social and psychological portrait of criminals and assembly of special questionnaire, using which a person will manifest that match "facial features".

These documents are sent in the form of targets in each operational investigative group and all employees involved in the investigation of crimes.

These areas of concern regarding the conduct of activities in the implementation of operational-investigative proceedings may be resolved as follows:

1 Lack of timely information on the criminal activities of people decided the establishment of contacts with people who may have information about such activities.

2 To overcome the second problem can especially improve the professional level operatives during search operations and investigations, gaining experience in the use of operational and technical means in documenting evidence of the crime, the study of positive experiences in areas of operational units.

157

References:

1. Біленчук П. Д. Процесуальні та криміналістичні проблеми дослідження обвинувачуваного : монограф. / Петро Дмитрович Біленчук. — К. : Атіка, 1999. — 351 с.
2. Власов В.А. Советский государственный аппарат [Текст] / В.А. Власов – М.: Госюриздат, 1959. — 374 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України (відповідає офіційному текстові). – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 254 с.
4. Оперативно-розшукова діяльність [Текст]: навч. посіб. / Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа, Д.Й. Никифорчук [та ін.] ; За ред. проф. О.М. Джужа. — К.: Правова єдність, 2009. — 310 с.
5. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ [Текст] : підручник/ Під заг.ред. Л.В.Бородича [Авт.кол.: Е.О.Дідоренко, І.П.Козаченко, Я.Ю.Кондратьєв та інш.]. – Луганськ: Ред.-вид. відділ. Луганський інститут ВС, 1999.-Т.1. – 390с.
6. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ [Текст]: підруч. / В.М. Плішкін ; за ред. Ю.Ф. Кравченка: НАВСУ. — К., 1999. — 694 с.
7. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.